

ÅR 11, NR. 2
ISSN 1603 7979

Spindel

Supplægg:

JESPER HERMANN'S
AFSKEDSFORLÆSNING

SPINDET (2011), ÅRGANG II, NR. 2, DECEMBER: JESPER HERMANN'S AFSKEDSFORLÆSNING

REDAKTION PÅ DETTE NUMMER:

Tina Linder Thomsen
Bent Holshagen Hemmingsen

LAYOUT:

Bent Holshagen Hemmingsen

UDGIVER:

FAFOS
INSS

KONTAKT:

tinalinderthomsen@gmail.com

HJEMMESIDE:

<http://spindet.net>

ISSN:

1603 7979

UDGIVELSESDATO:

31/12/2011

INDHOLDSFORTEGNELSE:

LEDER

/v Bent Holshagen Hemmingsen

“Hvad er sprogpsykologi om jeg må spørge?”

/v Jesper Hermann

NYT FRA FAFOS

/v Maja Sofie Voss-Knude

i

1

14

LEDER

af Bent Holshagen Hemmingsen, cand. mag. i Sprogpsykologi

Velkommen til årets anden udgave af Spindet! I denne omgang en kort en af slagsen, men derimod en betydelig en. Vi siger pænt farvel til Sprogpsykologis fader, Jesper Hermann, der om nogen, har formet faget, lært det at ånde, taget det med på mangfoldige rejser og (vi håber!) givet det stærke ben, at gå på fremover. Jesper gav d. 13. oktober i år sin afskedstale – eller sin ”slutsang” – der var en rig opsummering af de mest centrale erkendelser, han er kommet frem til på fagets vegne. Vi har fået lov til at bringe manuskriptet, og har gjort dette i en kun lettere redigeret form, sådan så både de, der gik glip af vores lektor i topform, og de fremtidige studerende, der gerne vil have ord og idéer knyttet til det allerede nu sagnomspundne navn, får lov til at nyde godt af Jespers arbejde.

Den faste læser vil måske studse over, at jeg for et år siden ”lo-

vede”, at være væk fra roret på denne skude, men nu atter sidder ved tasterne og trodser de unge kræfter. Jeg blev i fællesskab med den nye redaktion enig om, at vi burde bringe Jespers slutsang i Spindet, og har haft fornøjelsen af at gæste Spindets redaktion denne gang, for at lægge en kærlig hånd på Jespers manuskript, skabe et layout, og at indlede denne særudgave med et par ord. Det er en ekstra fornøjelse, da det både er en god mulighed for at vise min respekt for og sige min afsked til en person, som jeg betragter som en mentor, og de universitetsgange som jeg på det seneste har hjem-søgt som et slags husspøgelse.

Nu hvor Jesper har overdraget faklen ikke blot til den næste generation, men til de, der kommer til at tage faget ind i næste epoke – Søren, Christina, Ali, Charlotte, Line og sågar min tidligere medstuderende, Randi – er vi

sikret rækker af kritisk tænkende sprogpsykologistuderende, der måske uden at vide det, alle kommer til at bære en smule af Jespers indsigt og ambition med sig. Dette er et hold, som vi knap nok kendte til for blot to år siden, men som nu synes, at bære opgaven med iver og værd, og emmer af undervisningslyst og akademisk nysgerighed. Året 2012 kunne nemt have været blevet et tumultøst år. I stedet lader det til at blive endnu et stort år for faget sprogpsykologi. En masse nye frontfigurer og store erkendelser vil uden tvivl figurere fremover, og til læse-, tænke- og diskussionslysten, ønsker vi på Spindet jer blot, at i lærer et par ”vers” fra Jespers ”slutsang”, så i er veludstyrede til at synge for, når de store spørgsmål om ’sprog’, ’selvet’ og ’forståelse’ går jer i møde.

Godt nytår, og et godt nyt år!

“Hvad er sprogpsykologi, om jeg må spørge?” - en guidet tur efter mere end 40 år

af **Jesper Hermann**
Lektor Emeritus i Sprogpsykologi, KU

**“Kun hviskende/ og i konjunktiv /
tør kornet / formulere sine principper”**

- Ivan Malinovski

**“Jeg vil hellere kende nogle af spørgsmålene,
end alle svarene.”**

- James Thurber

**Verdens mysterium ligger i det synlige
og ikke i det usynlige.**

- Oscar Wilde

Allerede Niels Bohr sagde, at man ikke kan måle et system uden at påvirke det – så allerførst vil jeg på dansk fortælle noget fra William James' psykologi. Noget, der handler om hvordan det er med ordene og det de betegner og os.

Ord for elementære sansekvaliteter som: klar, højlydt, rød, blå, varm og kold er nogen som både kan bruges på en subjektiv og en objektiv måde = i forklarende parentes: [dvs. de kan både betegne noget jeg føler, og noget som karakteriserer ting der findes uden for mig].

De står både for nogle ydre kvaliteter ved tingene, og for de følelser som tingene fremkalder. Den objektive, udvendige betydning er den oprindelige af dem; den dag i dag bliver vi nødt til at beskrive en mængde følelser ved navnet på den ting som tiest har forvoldt dem. En orange farve, en violduft, en osteagtig smag, et tordnende brag, en lummer fims osv., vil genkalde hvad jeg siger til.

Fordi vi ikke har et særligt ordforråd til at betegne vore subjektive følelser med, så bliver studiet af andre end de allergroveste af følelserne forhindret.

Senere siger jeg mere om William James' betydning for sprogpsykologi, derfor er det vigtigt i har fået dette førstehandsindtryk af ham! Der er især én ting af det jeg vil sige som jeg vil lægge jer på sinde at mindes: pointen om forståelserne; nu skal i høre:

Når vi rigtigt fungerer og folder os ud, hænger alting sammen for os i et *flow*, alt hvad vi tænker og føler, siger og gør. Sådan bør beskrivelser af [vort tankeliv og os] også hænge sammen. Fx når vi blir bedt "ka' du ikke lige sige det samme igen", så gentager vi det altid med nogle andre ord => eller ved at sige noget som gengiver

det der er ideen med det. Dette tager jeg som tegn på at vi oplever og tænker i sammenhængende helheder, eller det William James kalder for TANKEOBJEKTER.

Som I allerede har bemærket, og vil kunne det foredraget igennem, er jeg glad for at citere; det skyldes at de fleste gode pointer allerede findes formuleret – at den dybe tallerken ER opfundet (tager den frem her!). Det jeg så gør ved at citere dem idag, svarer til det kunsthåndværkeren Anne Fabricius-Møller gør ved sine dybe tallerkner: hvis der går et skår af dem ved at de indgår i MIN sammenhæng – så gør man et nummer ud af at understrege skåret, den nye sammenhæng, og så give dem EN NY PLET GLASUR på skåret = lader en ny betydnings-nuance komme til syne i dem!

...når jeg har kaldt denne slut-sang for “HVAD ER SPROG-PSYKOLOGI - - - OM JEG NU MÅ SPØRGE!”, er det fordi det har været mig livet om at gøre, IKKE at definere, dvs. én gang for alle at bestemme, hvordan faget sprogpsykologi skal forstås! – altså kan jeg først nu, efter jeg er holdt inde, spørge: *”hvad er så sprogp-sykologi?”*

Lad mig gentage et eksempel mange vil kende: Prøv at tænke på din egen mor. Hun er for dig i dag den samme, som sidst du tænkte på hende; men det tanke-objekt, der knytter sig til hende, er helt nyt for dig hver gang, det er afhængigt af din nuværende tid og dit nuværende sted og din nuværende sammenhæng. Vi tænker på de samme måder fra gang til gang, men vi gør det med forskelligt indhold – og vi tænker forskelligt om det samme, hver

eneste gang, vi tænker på det.

Sådan er sprogpsykologi person-forankrede studier af kommunikationssituationer med noget vi kan kalde ‘betydningsdannelser’ i fokus. SPROG OG PSYKOLOGI ER ET FLETVÆRK FOR SPROG-PSYKOLOGER, ligesom Følelser og tanker aldrig optræder hver for sig, sådan som vores måder at tale om dem på ellers forudsætter. Alle følelser er hver især forbundet med nogle tanker. Om dét, vi føler noget for. Og alle tanker er hver især **følelsesmæssigt** indfarvede – alene den interesse vi viser noget bare ved at tale om det, er tegn på et vist følelsesmæssigt engagement.

Studerende kan blive vilde i varmen, når de opdager det her, en af de kvikkere har tilmed citeret Oscar Wilde for det herlige udsagn, at den, der kun kalder en spade for en spade, burde udstyres med én.

Her er så det første vers om:

I 'Forhold mellem det betegnede og betegnelsen'

Når som helst vi har fået et ord til at betegne en bestemt gruppe fænomener, er vi tilbøjelige til at antage at der så også findes et noget selvstændigt ”noget” som eksisterer ud over fænomenerne og som ordet må være navn på. F. ex: [vi ser glade mennesker omkring os i mange forbindelser - så tror vi uden videre at ’glæde’ kan eksistere i verden (forstået som andet end ordbogen...)] uden der osse er nogen personer som er glade].

Men lige så tit er det *manglen* på et ord som fører til den stik mod-

satte fejl. Så er vi tilbøjelige til at antage at så kan der heller ikke findes nogen selvstændig enhed; og på denne måde forledes vi til at overse fænomener hvis eksistens ville være åbenlys for os alle, var vi bare vokset op med at høre den velkendt omtalt af andre.¹ Vi har vanskeligt ved at koncentrere vor opmærksomhed om ’det navnløse’, sådan fremkommer visse blinde pletter i mange beskrivelser.

Her standser jeg først ved betegnelsen ’Kommunikation’, og siden ved betegnelsen ’tankestrøm’. Det første tror vi vi kender, selv om det kan være svært at finde ud af hvad det dækker over; – det andet har de færreste hørt før, men alle vil nikke genkendende til det, når jeg om lidt forklarer hvad det betegner.

Vi har vanskel
centrere vor
hed om ’det na
fremkommer
pletter i mange

Når vi hurtigt skal forklare udenforstående hvad sprogpsykologi er, så siger vi frejdigt at det handler om ’kommunikation’. Men hvorfor er ’kommunikation’ som det almindeligt bruges et uklart ord? For det første, hvis man nu ville ud-tyde det ud fra ”hvad det kommer af” [eller etymologisk ud fra at LATIN ’commune’, som det kommer af, betyder ’fælles’] så er der ikke er noget der bliver gjort spor ’fælles’ ved det; og termen bliver derved et ex. på det jeg lige citerede fra William James [s. 195 i bd 1]:

1 På engelsk findes ikke engang den (fælles) skelnen mellem tingen-der-tænkes-på og tanken-der-tænker-på-den, som på tysk udtrykkes ved modsætningen mellem Gedachtes og Gedanke, på latin ved den mellem cogitatum og cogitatio.

vi har et ord og tror automatisk der så også må findes noget fænomen det dækker over.

Men nu findes der faktisk en del tomme imponator-ord i omløb ('forandringsagenter', 'mentale byggeklodser', 'kvalitetets-sikring', [vrængende] "kompetencekom-pas" osv.)! – og alle de ord er både farvede af deres brugeres tidligere erfaringer, dvs. de værdiopfattelser af dem de har fået, og af den situation de lige nu optræder i.

Vi kan fx se hvad der står om dem i en ordbog som *Ordbog over det danske sprog*, ODS. På nettet finder man den dag i dag selve det oprindelige opslag om 'kommunikation' (det med 'troppebevægelser's kommunikationslinjer' i) fra ODS. De-

igt ved at kon-
opmærksom-
vnløse', sådan
visse blinde
e beskrivelser.

rimod skal man have fat i en trykt udgave af ODS for at opsnappe, at de pågældende sider i bind X er "rent trykt 4/10 1928", altså for præcis 83 år siden. Og der er siden dengang løbet meget vand over betydningernes strand og har skyllet gamle ordklange ud: på bare de sidste 40 år er ordet 'kommunikation's betydninger i forbindelse med militære kommunikations-linjer som veje ad hvilke både oplysninger, men også tropper og forsyninger kan passere, blevet skubbet i baggrunden til fordel for nyere betydninger.

Ved så at slå efter i sprognævnets

håndbøger om *Nye ord i dansk* viser den brug af ordet 'kommunikation' som vi kender i vore dage sig at stamme fra 1970'erne. Men dengang jeg voksede op i 1950'erne **inden** ordet fandtes med dagens betydninger, foregik der så måske intet af det som vi idag kender som/ og kalder for/ 'kommunikation'? - - Bevirkede opkomsten af ordet at vi *skiftede perspektiv* på de fænomener vi kendte så godt, fx det at fortælle nogen noget nyt?

Vi tror jo at ord betyder noget bestemt, og at det er noget som dem der sidder på Sprognævnet véd hvad er (i en parentes er p.t. de tre af dem sprogpsykologer) Men vi tror fejl, gør vi, for vi glemmer at "ord" ifølge Danmarks - også i vore dage - berømteste sprogforsker Otto Jespersen, kun er nogle (sproglige) vaner vi har fælles; og at det kun er størstedelen af ordenes betydninger som er fælles for os. Sådan som det ord 'kommunikere' er et af de ord vi alle ved hvad betyder, men hvis vi bliver bedt om at forklare det, har vi svært ved at sige noget nøjere om hvad det faktisk dækker – og hvornår det gør det. Og ligeså længe vi opfatter ['sprog' som en *ting*] eller som 'et bestemt noget', lige så længe ledes vi til at se på alle mulige andre fænomener som er forbundet med det, sådan som fx her 'kommunikation', - som om de også var nogle ting. Derfor fraråder jeg at vi spørger 'Hvordan er det med 'kommunikation?', (jeg peger i stedet på hvordan vi bare regner med at ordene har bestemte betydninger), for bedre at kunne se, hvordan det altid *nok så meget er situationsomgivelserne som låner ordene den betydnings-nuance* de står med lige her på dette sted.

Hvor begynder det henne (hos jer eller hos mig?!), og hvor holder det op? (igen: hos jer eller hos mig som står her og snakker?!) Hvad

er det som adskiller: en 'kommunikationssituation', fra enhver anden situation? Hvor stor en rolle spiller nogens **hensigt** med det, for at vi kan tale om at der kommunikeres? Hvem er det der "kommunikerer" mest, dem som snakker eller dem som lytter? Og Hvilken rolle spiller det endelig om noget bliver *forstået*?

Som I her kan forstå, er der meget at hænge sig i. Med udtrykket 'det betegnede og en betegnelse' sigter jeg til at vi somme tider kan komme i tvivl om hvordan eller hvad vi skal forstå ved det vi hører eller læser; når nu fx min søn i Marketing-branchen fortæller mig at vi hver dag bliver udsat for mellem 4 og 5 tusinde påduttede 'kommunikationer', så er de nok ikke 'kommunikation' af den slags der er egnede til sprogpsykologiske studier af forståelser – det måtte snarere blive af hvordan vi værger os mod at blive *forstyrret* af "Kommunikation." (i anførselstegn).

Nogle af de nye betydninger blev noteret af min kollega Peter Harms Larsen allerede i 1970! hvor han i Meddelelser fra Dansk lærerforening skrev:

"Når der pludselig dukker et modeord op i den offentlige debat er det ikke sjældent symptom på at der er ved at ske en bevidstgørelse omkring et problemkompleks som tidligere har været negligeret. "Kommunikation" er et sådant modeord. Dets fremkomst har bl.a. medvirket til en stadig kraftigere fokusering på den ene side af sproget som har at gøre med dets funktion som kommunikationsmiddel." (op.cit.10)

Før jeg giver andre eksempler på hvordan 'kommunikation' og 'kommunikere' bruges, omskriver jeg det til at 'nogen får noget at vide', dvs. **nogen personer bearbejder tankeobjekter i deres tankestrøm**. Det betyder, at de får noget at tænke på, som medfører de tænker lidt anderledes på noget af det de før forestillede sig, eller de får måske NOGET HELT NYT at tænke på?

Ofte bliver ordet Komm. brugt synonymt med 'reklame', men når noget benævnes 'kommunikere' ser det mindre aggressivt ud end hvis det blev kaldt 'reklame'. Hvis vi igen går til de ordbøger om *Nye Ord i dansk* som Pia Jarvad har samlet om udviklinger i betegnelsernes brug, finder vi deres nyere betydninger.

I håndbogen *Nye ord i dansk 1955-1998* noteres de første forekomster af det fra 1950'erne. Allerede maj 1975 har man i ugebladet *Alt for Damerne* kunnet finde denne kommentar: "Kommunikere. Det hedder ikke: Man snakker godt sammen. Man 'kommunikere'. Det er blevet et slidt ord de sidste par år."

Her tredive-fyrre år efter dengang i 1975, hvor det allerede forekom 'slidt', er 'kommunikere' stadig et slidt ord som nu bruges endnu mere omfattende. Det er altid positivt ladet og dækker flere sider ved meddelelses-processer, både den tale eller de skrevne tekster som indgår i dem, og nogen gange de mulige resultater hos dem der udsættes for dem.

Trods "den diffuse bredde" som ifølge en lærebog fra 2007 stadig

kendetegner termen, bruges den hårdnakket som samleterm for som der osse står, citat "overførsel og udveksling af *meningsbærende tegn*"² citat slut. Til den meget udbredte opfattelse af hvordan man skal definere noget, har vi fra sprogpsykologi disse ideer til supplerende; i vort perspektiv er det vigtigste, **HVEM** der overfører og udveksler tegnene, og **I HVILKEN SITUATION** det foregår.

Som I selv kan se har 'kommunikation' flere, forskellige betydninger; og det *fælles for dem* er at de ikke betegner noget bestemt, konkret.

*

Når vi af og til får, med et citat fra min hustru, Ingrid: **tanke-flugt** ved at høre en kedelig tekst oplæst **mono**-tont (eller nogen sige noget længere i en **mono**-log som jeg gør her) - så er det fordi vi har brug for **hvildepunkter** for at de selvstændige tilstande (dem med **tankeobjekterne**) kan brede sig i tankestrømmen. Jeg tror samtaler er præget af at vi anbringer pause / / eller invitation til at stafetten overtages af samtalepartnere / efter at det for os centrale tankeobjekt er blevet præsenteret.

'Det tænker' uophørligt i os - Jeg ved jo ikke hvad I sidder og kommer i tanker om lige nu, men jeg ved *hvordan* I gør det - nemlig på denne måde ved hele tiden **også** at komme i tanker om noget andet.

Her er det så jeg vil minde om den episode i *Peter Plys*-bogen hvor han er på honningjagt oppe i træet. Den episodes pointe er, som han udtrykker det:

"Man kan aldrig vide / hvad bier tænker!"

Dette gælder også mennesker. Jeg har kun meget ringe anelse om hvad I tænker. Men William James og Peter Naur har bragt mig på sporet af **Hvordan** det foregår når vi tænker!³ Det er klart vi må bruge billedlige udtryk eller metaforer når vi prøver at tale sammenhængende om det der foregår i vort sind eller tankeliv. Derfor må vi vælge betegnelser der skaber de rette tankeknytninger eller associationer til andre forestillinger hos os. Og her vil jeg gå videre med den nylig afdøde Erik Wedersøe.

Da han for et par år siden var gæst i 'Koplevs Krydsfelt' på radioens P1 med sin nye bog "Søforklaring" begynder han pludselig at kommentere at hjernen virker på underlige måder. Han fortæller højt OM SIN TANKESTRØM og sine associationer i den, idet han undrer sig over, hvordan synet af studieværtens sweater får ham til at tænke på hans afdøde 'morbror som havde en sweater magen til - vel at mærke *mens* han fortæller om sin karriere og motiverne bag bogen. Det både supplerer hans forklaring og ændrer hans tale. Det er ikke unormalt. Sådan forløber samtaler almindeligvis.

Det der sker i tankestrømmen er at skiftende tankeobjekter hænger sammen og afløser hinanden, i en kæde af associationer. Det er sådan det er, HELE TIDEN mens vi er vågne; ...og særlig når vi ligger og *ikke kan falde i søvn*: så er det tankestrømmen der løber af med os.

2 Men **Hvem** er det lige der her er bærere af meningerne?! Og hvordan bærer de sig ad dermed? Hvordan kan tegn gøre det af sig selv?

3 Det er fx almindeligt at ligge under for, citat: **tænkning-som-sprog-vildfarelsen**, den opfattelse at vor mentale aktivitet hovedsagelig består af en bearbejdning af sproglige udtryk. Vildfarelsen hænger sammen med talen om 'viden' i form af sproglige udsagn. [Naur 1999:94]

Som tankestrømmen bevæger sig gennem os, forløber den ikke i ord. Mange øjeblikke optræder der ord i den, men ord er ikke **nødvendige** for dens strømmen. Hvad angår dens forhold til ord, deler tankestrømmen vilkår med alle andre ting i verden.

Det vilkår nemlig, at så såre vi vil gøre noget til [genstand for flere personers samtidige opmærksomhed], så må vi **ty til ord** for at artikulere og styre hinandens interesseretninger. Vi behøver ikke bruge ord til dette, billeder og toner er lige så egnede. De er dog lidt besværligere at bruge. Det er få personer der går rundt med et musikinstrument de lige kan slå tonen an med, så det meste af det vi vil meddele os om, nøjes vi med at bruge ord om.

Vor tankestrøm er hverken ord-*afløst* eller ord-*afhængig*. Ellers ville det være uforklarligt hvorfor vi sommetider ikke er i stand til at udtrykke med ord, det der ligger os på sinde. En anden grund er den at hvis vi altid **koblede** fænomenet tankestrøm sammen med ord, så ville vi let glemme hvordan vi alle er psykisk til stede på ensartet måde qva en tankestrøm gennem hver af os, og det *uafhængigt af hvor mange ord vi kender eller har været ude for!*

Ved at tale om 'tanker som noget "vi har"', udtrykker vi os derfor helt i modstrid med det vi alle erfarer hvis vi vender vor opmærksomhed indad i et af vore vågne øjeblikke: **der er** nemlig **et mylder** af forskellige forestillinger, følelser og tankeobjekter i gang i en stadig vekslende strømmen gennem bevidstheden. Selv nu mens I hører mig sige

dette, er der uafsluttelig andet i jeres hoveder end bare de ord jeg siger og de forestillinger de vækker. Vi kan ikke i tankestrømmen⁴ skelne mellem skarpt afgrænsede dele eller elementer af nogen art. Hvert øjeblik er vor tanke opfyldt af noget der er sammensat, *men som vi oplever som en helhed*. Det er de helheder William James kalder *tankeobjekter*.

Der SKER NOGET NYT HVER ENESTE GANG VI SIGER ELLER HØRER NOGET, selv om vi bruger tilvante udtryk; og vor indsigst omfatter altid meget *mere* end det vi kan give udtryk for. Derfor får vi noget andet ud af samtaler end den eller dem vi taler med. Vi skaber hver sin udgave af det der bliver sagt (Jespersen 1954:16; Hermann 1975: 113; Hermann 1992:43f.). Selv om vi taler om det samme, er det om hver især vores individuelle **version** af det.

Derfor er det vigtigere hvordan deltagerne *opfatter* det der siges, end hvordan de fordeler replikkerne mellem sig, for ordene skaber ikke nogen simpel transport af betydninger mellem deltagerne (jf. Harris 1998:5; Mey 2000:234 & 399). Vi må *selv* skabe os de betydninger vi arbejder videre med. Ordene der falder udgør en ubetydelig del af *den psykologiske bølgegang* som foregår i os ved lyden af dem.

*

Her er nu andet afsnit i den guidede tur efter 42 år:

II 'Forståelser' som sprogpsykologis berettigelse

1. Hvorfor tryllebinder ordet 'sprogpsykologi',

dvs. virker interessevækkende og mobiliserende på enhver som møder det? Det gør det takket være heldig afsmittning fra en gængs værdiopfattelse af ordet 'psykolog'. Det er den opfattelse at en psykolog er en man går til når man har noget i vejen der nok er noget 'psykisk' snarere end lægelegemligt = så går ræsonnementet, at altså må en sprogpsykolog vel være en man går til, når man har noget hvor der er noget sprogligt i vejen? – og hvem har ikke ofte det?!

'Mobiliserende' om et ord betyder: at man fantaserer videre ud fra sin idé om det, eller idé om den situation man møder det i. Når man siger det til nogen som ikke har hørt det før, virker det som en krog der bliver bidt på; jeg har overvejet at gå i Carl Gustav Jungs fodspor (han var for 106 år siden manden bag de første *associations*-testninger), og altså bruge ordet som en *projektiv* test, dvs. en test som får folks ufrivillige forestillinger på banen! – og hvad ville man så vide noget om ud fra dem?! Hvad der lå dem lige på tungen eller i frontallapperne eller hvor det nu er, de næste tankeobjekter (dvs. det som kommer i vor opmærksomheds fokus) stiller sig i kø for at komme til.

2 Hvordan indfrier vi ordet 'sprogpsykologi's forjættelser?

Fra 40 års jubilæumsoplaget (hermed det tredje) af *Mennesket i sproget* kommer her

⁴ '...forståelsen af den sproglige ytring består af tanker og følelser i en persons tankestrøm. [...] Det er således klart at det at opfatte talte ytringer eller skrevne tekster foregår ved perception og at det der derved fremkommer er tankeobjekter i tankestrømmen.' (Naur 2002: 48.)

den ny sprogpsykologiske efterskrift; (den er samtidig Min SLUTSANG efter 42 års arbejde med faget på Universitetet:)

VI INDFRIER FORJÆTTEL- SERNE...

... Ved at sammenflette de perspektiver som er vore udgangspunkter: Det PSYKOLOGISKE perspektiv gør det nødvendigt at FORANKRE undersøgelser i *bestemte, oplevende INDIVIDER*. Det SPROGLIGE perspektiv gør det også nødvendigt at forankre undersøgelser i de selv samme individers Forståelser af UDSAGN eller *TEKSTER*.

– Og det mest forjættende ligger måske i at fagets mål kan siges ganske enkelt:

DE STUDERENDE SKAL LÆRE AT TÆNKE SELV OM DERES SPROGLIGHED

for kun sådan kan de fortsætte universitetets tradition for at udvikle NYE INDSIGTER; Og hvordan lærer de så dét?

Ved et tilfælde snublede jeg over **Metoden** der kan hjælpe det på vej: gennem *Modsætninger* eller *Modsigelser* bygget skjult ind i timerne, som fx det at blive sat til at læse en højvidenskabelig artikel, som DU SELV skal opdage er VÅS. Eller det kan være modsætningen mellem kursets erklærede mål, og så en lille opgave jeg entusiastisk sætter dem til at løse. I begge tilfælde arbejder jeg på at få dem til at opdage *noget af det de uden videre går ud fra* og har forudsat, nemlig ”Jesper siger altid det rigtige!” og ligeledes p.g.a. autoritetsstrukturen i studiet: at vi altid læser det bedste af det bedste, og at dette er **kursustilrettelæggerens** ansvar, så ”...de **behøver ikke** tænke selv!”

Hvordan passer SprogPsykologi så ind i modsigelsernes pædagogik? Ved at være født med, eller midt ind i, en endnu større (selv)modsigelse, for både ’sprog’ og ’psykologi’ er vanskelige at tage alvorligt i deres traditions-tunge udgaver: **’psykologi’** fordi den i vore dage næsten altid bedrives som **de andres, tredjepersoners** psykologi i usammenhængende opdelinger af vor oplevede menneskelige helhed; og **sprog** fordi det holdes fast som en **abstrakt** (dvs. som Kjeld Petersen sagde: ”abstrakt--- det er et bjerglandskab som ikke er der”), tænkt ting ”bag tilsynekomsterne” i vor fejlfulde sprogbrug der ikke rigtig tæller...

Vi tilbyder et aktivitetskrævende studieforløb. Det vi lærer om, fx forhold mellem billeder og tekst på en udstilling, afhænger også af den studerendes egen lyst til mere indsigt, af hans eget arbejde, – og af samarbejdet blandt studerende om, sammen at finde ud af mere, blive klogere.

*

På turen gennem de egtl. sprogpsykologi-provinser begynder vi med den vigtigste;

3 Tyngdepunktet hos personers forståelseR

– vi taler ofte om forståelser som om de er uproblematisk, automatiske begivenheder, OG ENS for os alle.

Men sprogpsykologi går også ud på at finde ud af, HVAD der får os til at forstå noget og hvordan vi gør det. Først er to psykologiske funktioner nødvendige, *Opmærksomhed* og *Interesse*. Så skal der ske et forsøg fra vor side på at indordne det der nye vi er ved at forstå, ind i det som Frans Gregersen og jeg i 1978 navngav som: VORES REL-

EVANSSTRUKTUR dvs. den udgave af verden vi går rundt med på os. Når vi hører eller læser noget, er det vigtigste der sker /at så forstår vi noget mer, noget nyt går op for os! Fordi vi nu forstår, så kan vi *gøre* noget andet end vi kunne før. Mine kolleger og jeg / kan synes hvad vi vil / om tegn og de betydninger, nogen lægger i dem, men folk har deres vaner med dem, **og gør bare som de plejer.**

Fx kan vi have at gøre med én eller flere PERSONER som vil finde ud af, hvad det nu er vi har aftalt, hvor på Hovedbanen det var vi skal mødes i morgen klokken halv ti?! Det de så hver især bliver nødt til for at kunne finde ud af det, DET ER AT FORSTÅ hvad der bliver sagt som svar. Og den proces der foregår når vi forstår noget kan bedst beskrives som:

at vi forbinder det her nye noget med noget andet som vi kender i forvejen (mødestedet i morgen/ forbindes med ’buret med Information’ under uret/ midt på hovedbanen), dvs. vi skubber det nye på plads i relevansstrukturen. DET HER ET EKSTREMT FORSIMPLET TILFÆLDE – forestil jer så hvordan det er hvis det vi vil forstå er hvad ’det mørke stof’ er for noget, som efter sigende fylder allermest i hele universet?!

Desuden, – og navnet ”sprog”-psykologi er her egentlig misvisende! – kan din forståelse af et sprogligt udtryk ikke skilles ad fra dine forståelser af alle mulige *andre ting!* – For det meste foregår vort forståeri’ uden at vi skænker det separate tanker. Forståelserne befordres ved at du uvilkaarligt tankeknytter, ’associerer’, dvs. forbinder noget du allerede har i dig og som du kender, sammen med det nye som fx jeg nu

siger. Og det du i forvejen kender er helt dit eget, og derfor bliver det du forstår ved at koble noget nyt du hører sammen med det, også særegent for netop dig. Vi sidder eller står uvægerligt med hver sin forståelse af det selv samme som jeg siger.

Det vigtigste sprogpsykologiske jeg selv har opdaget eller tilføjet til det som ved min indsats gennem 40 år er vokset fra studieordning til fag, er ikke så meget ud-sagenes og forståelsernes bestandige Individ-Forankring, selv om den er vigtig, men deternokså meget min **undren** over at vi som vor **umistænksomme** indstilling altid *uden videre går ud fra at de andre véd det samme som vi gør* /eller/ ser tingen ud fra vort perspektiv; ved den sidste tilføjelse bliver det næsten som det, idéhistorikeren Vilhelm Grønbech citeres for i Msk. i spr.-noten til side 59,

Vor dumhed / ligger i at vi alle sammen går ud fra noget som vi kalder / 'det almenmenneskelige'; det betyder at jeg er rigtig og at alle i grunden er ligesom jeg og burde *vedkende* sig det... *Jeg* er normen for det menneskelige; det er det dannede menneskes faktum;

Vilhelm Grønbech 1943, Sprogets musik; citeret efter JH 2011 (1992), Mennesket i sproget, 103, noten til s. 59.

For det første tror vi uvilkårligt at den måde *vi* forstår ordene på, da selvfølgelig er den måde alle andre osse forstår dem på; og for det andet er det naturligvis den rigtige! MEN: det kan jo heller ikke være rigtigt at vi forstår ordene ens; for hvis vi forstod ordene eller verden på de samme måder, *så havde vi jo ikke noget at snakke om!* Eller: Ingen grund til at *sige* noget!

Vi er forskellige personer, og vores forståelser er lige så forskellige som os i øvrigt. Derfor er det nødvendigt at skelne imellem dem ved, altid, at omtale dem i flertal. Faget som studerer forståelserne må altså **forankres i de subjekter som forstår**. Derfor bliver også William James' psykologi et fint udgangspunkt med dens klare forankring i introspektion, altså netop hos subjekterne. Sprog-

flue-korte måde:

"Hvad har man ud af det hvis man kan elleve sprog, og ingen alligevel forstår én?"

– og det vi har fælles er ifl. afdøde prof. i anvendt sprogvidenskab, HS-H lige fælles for os alle. Min indgangsbøn til dette om sprogpsykologi i samfundet består i at jeg i min egen oversættelse "ge-

Som tankestrømmen bevæger sig gennem os, forløber den ikke i ord. Mange øjeblikke optræder der ord i den, men ord er ikke nødvendige for dens strømmen.

psykologi får sit tyngdepunkt ved de *forståelser* vi hver især når frem til, og går rundt med til de blive fornyede.

*

4 Hvilke Sprogpsykologiske fænomener afspejler samfund? (eller Hvordan får vi øje på SamfundsSkoven bag Ordenes Træer?)

Der findes fænomenerne vi ser eller fornemmer, og så er der på den anden side de ord vi bruger til at beskrive dem med. Det sproglige er noget vi hver især har vores egen private adgang til. Den var imidlertid intet værd, hvis ikke det sproglige osse var fælles for os, som Storm P. har sagt det på sin

nudsender" lidt af et foredrag fra BBC i april 1937 om "Håndværk" [- Craftmanship]; et par ord fra en *forfatter* der er grund til at skatte højt, Virginia Woolf. Hun sagde altså i BBC i 1937 om (sprogligt) "Håndværk":

Vi ved kun lidt som er sikkert om ord, men dette ved vi virkelig: – ord frembringer aldrig noget nyttigt [eller i originalen:..., but this we do know – words never make anything that is useful;]; og ord er de eneste ting som siger sandheden og intet andet end sandheden.[91]

Lad os som udgangspunkt tage den påstand, at *ord er til ingen*

nytte. Skilte fra undergrundsbanen som "Passing Russell Square" betyder at toget kører *forbi* den plads, netop ikke at det kommer til den; ligesom "Do not lean out of the window" kan få os narret til netop dét, selv om vi risikerer bødestraf eller en brækket hals... Vi er så ofte blevet narret af ord, de har så tit bevist at de hader at være nyttige og at det ligger i deres natur, ikke at udtrykke en enkel konstatering men *tusinde muligheder* – det har de gjort så tit at vi er ved at se denne kendsgerning i øjnene. [92]

Ordene synes, hvis de bliver brugt rigtigt [properly] at leve evigt. Hvad er da, kan vi spørge, den rigtige brug af ordene? Vi har sagt at det ikke er til at fremsige nyttige udsagn med; for et nyttigt udsagn er et udsagn som kun kan betyde én ting. Og det ligger i ords natur at betyde mange ting. Tag den enkle sætning "Passing Russell Square". Den viste sig at være unyttig fordi den ved siden af overfladebetydningen indeholdt så mange sunkne betydninger. Ordet 'passing' antød tingenes forbigående karakter, tidens gang og menneskelivets omskiftelser. Så fremkaldte ordet 'Russell' mindelser om løvs raslen og vindens rusken i bladene eller skørters raslen over et bonet gulv; også her-tug Russell af Bedford og meget af Englands historie hvor den familie spillede en rolle. Endelig bringer ordet 'square' en faktisk lille plads inden for synsvidde, koblet sammen med regelrette udsmykninger på husene omkring pladsen.

Således genkalder en meget enkel sætning på kun tre ord forestillinger, erindringer, hørte og

sete sanseindtryk – det kommer alt sammen til live ved at den læses. Men det kobler sig selv sammen, det kobler sig ubevidst sammen. I samme øjeblik vi fremhæver og understreger forestillingerne som det her er sket, bliver de uvirkelige; og vi bliver også selv uvirkelige – vi bliver til specialister, ord-freaks (eller ord-handlende/-mon-gers), udtryksjægere, ikke længere læsere. [93f.]

Hvor ligger skylden for at vi idag ikke skriver langt bedre end Shakespeare gjorde for 400 år siden? Ikke hos professorerne som underviser i litteratur; ikke hos anmelderne af den; ikke hos vore skribenter; men hos ordene. Det er ordene som bærer skylden. De er de vildeste, frieste, mest uansvarlige og u-underviselige af alle ting. Naturligvis kan vi fange dem og sortere dem og placere dem i alfabetisk orden i ordbøger. Men ord lever ikke i ordbøger. De bor i sindet. Hvis du ønsker bevis på dette, så tænk på hvor ofte vi i følelsesfulde øjeblikke, når vi har mest brug for ord så ingen kan finde. Men ordbogen findes jo; der står til vort forføjende over en halv million i alfabetisk orden. Men kan vi bruge dem? Nej, for ord bor ikke i ordbøger. De lever i sindet. "

Hos den danske filosof og teolog Knud Ejler Løgstrup finder vi hos den anden sætning i det følgende citat en beslægtet tankegang:

, "...Samtalen består i at tilskrive den anden [det vil med vore dag-es term sige: "at *mentaliser*"] de tankefølelser og bevæggrunde, der på stedet er i hans mine, blik, holdning, gestus, ord og tavshed. For ordenes vedkommende tages de ikke for hvad de siger, men for

hvad de skjuler." K.E.Løgstrup i *Politikens* kronik 3/9 1978, "Sansning og Symbol".

Med tilbagekobling til mit første James-citat om sansningers subjektive og objektive udtryk, møder vi her på vejen en ord-praktiker med vanskeligheder:

"Hvad er madanmelderens største udfordring?"

Det allersværeste – men også det sjoveste – er at viderebringe oplevelsen til læserne. Det at beskrive, hvordan maden smager, er mit største fokus, for ord smager jo ikke af noget."

Adam Price i *I Byen*, tillæg til *Politiken* fredag 21 oktober 2011, s. 6.

Med disse citater af Woolf, Løgstrup og Price tales der indirekte også om at noget "ændrer virkelighedskarakter" for os. Her er vi på sporet af en mulig *kognitiv konsekvens* af at den nu nye og udbredte internet brug tvinger os til at fungere maskinelt eller BOGSTAVITISK, bare ét forkert bogstav; og opslagsordet kommer ikke frem, forsvinder eller gået tabt. Men dette er ingen NATUR-LOV [se hertil Wille 2007, 68f.], for som vi citerede som vor Frontespice i 1978 til *Gennem sproget* ['hurtigt igennem']:

Det, vi kan formulere, udsætter man os som regel ikke for. Det, vi ikke kan formulere, udsætter man os for.

[Lars Gustafsson 1977]

Men det betyder **NETOP ikke at kun det vi kan formulere er virkeligt!** Snarere at det '*formulable*' kan virke på bestemte, samfunds-befordrede måder (det kan fx påvirke eller betyde at noget lever op til en eller anden *Kvalitetssikrings krav*). For som Johannes V. Jensen

skrev for 100 år siden,

[...] tværtimod vilde det være frugten af en ægte Studerekammerhjerne at antage at hvad der ikke siges / eller kan læses på Tryk [-] heller ikke eksisterer i Virkeligheden. [Johs. V. Jensen 1912, *Rudyard Kipling*, Kap. "Kipling og Kvinden", 72]

og som skrivepsykologen Lotte Rienecker, udtrykte det i sommer (14. juni 2011):

Folk overvurderer det skriftlige, de har det med at tage noget bogstaveligt bare fordi det er skrevet!

Mellem 'sprog[brug]' og så 'handling' (i samfundet?) er der hverken nogen motorvej, eller nogen mangel på sammenhæng; det gælder om at **undersøge de faktiske forbindelser** der er. Men hvor finder vi værktøj til dette? I hvert fald kan der hentes inspiration fra bogen *Det glade vanvid* af Merete Pryds Helle. Den handler om "Det man siger og det man mener" som et af kapitlerne hedder [2005, 48ff.]

Det viser hvordan "...Betydningen pakkes ind i ordpapir", og handler om "...grænsen mellem ordene og deres betydning.", som er der hvor den kvindelige hovedperson går og befinder sig [ibid.]. Eller med et par af den danske filosof Peter Zinkernagels yndlingsudtryk,

Det vi beskæftiger os bevidst med, eksisterer kun i kraft af – det vi ikke beskæftiger os med. For der er jo (Der er) en afgrund mellem (x) det vi siger explicit, og (z) det vi samtidig forudsætter. **Den kan ikke overvurderes.**

*

Her kommer vi til:

5 Perspektiver for det 21. årh.s sprogpsykologi

- - - inkl. 'Dem vi endnu ikke kan se'

Sprogpsykologi prøver at se 'selvfølgeligheder' i øjnene, dvs. det vi tager for givet "som en selvfølge...", fx at en *eksamen* er noget man kan dumpe til - gælder det stadig? Og Hvordan får vi så øje på de "perspektiver vi endnu ikke kan se"?! : Ved at gå sidelæns langs bøger og personer og lade blikket flakke over dem, "browsing" hedder det nuomdage.

Så her vil jeg se en smule frem. Som en af adjunkterne forleden betroede mig, kan vi nok anse den eksplosive tilstrømning som dette semester er begyndt med (mellem fyrrer og firs deltagere på hvert undervisningshold modsat gennem de rigtig mange år hvor vi var få, dvs. kun en eller to lærere og en snes studerende) for udtryk for en tendens eller en TREND, dvs. noget som *for tiden* er moderne. Og som teologen, prof. Løgstrup sagde i 1980'erne når man forholdt ham tidens Gudløshed: **"Det kan vende!"** --- Eller måske er trenden blot følgen af at jeg om-sider er blevet afløst!

Den må i hvert fald betyde at sprogpsykologi for tiden stadig er et fag med fremtid i. – Det har det godt nok ALTID være; for dengang jeg i 1965 faldt over dets studieordningshæfte, fandtes det **kun** som en forordning, altså som noget der kun fandtes på papiret! Eller som Højholt skrev Samtidig i samlingen *Min hånd* 66:

"Det er kun på Pap-i-i-ret, verden ser ud som den gør".

Her er det svært at lade være med at sende en venlig tanke til den da endnu ikke-eksisterende og end-ikke drømte om AKKREDITERINGS-Instans, for havde den været der dengang, så havde den bestemt sørget for at professor Diderichsens tysk (Cassirer)-inspirerede drøm, tanketingen SPROGPSYKOLOGI, aldrig var blevet til noget: der fandtes jo hverken lærere, studenter eller undervisning, – hvad det dog for noget! Og hvad ville en godkendelse ikke kunne føre til ?!..

G.K. Chesterton skrev i sin bog "Charles Dickens" fra 1905 (her citeret efter 15. Oplag 1925) i sidste kapitel "ANOTE ON THE FUTURE OF DICKENS" i min oversættelse:

Få mennesker ser i øjnene at læsning og skrivning kun er vilkårlige [arbitrary] og måske forbigående [temporary] færdigheder [sciences], på samme måde som heraldik [våbenskjoldvidenskab] var det.

Det udødelige sind vil vedvare [remain] og af det vil skribenter som Dickens få en sikker dom. op.cit 207 - fremtiden er det så jeres [= adj. Søren & Christinas] job at forme!

*

og som det sjette,

6 Hvem er Sprogpsykologis "...venner og slægtninge"?

Med udtrykket 'venner og slægtninge' (fra Peter Plys om Ninka Ninus') sigter jeg til nogen som kan komme os til undsætning når vi får brug for legitimerende forbilleder, forgængere eller forløbere, i andre tider og i andre lande. Som fx tyskeren, litteraten og biskoppen Johann Gottfried Herder [1764?-1816?] som meget groft sagt mente at 'et sprog udtrykker et folkeslags sjæl'.

Sprogpsykologi er en uautoriseret eller apokryf disciplin med få dyrkere i spredte europæiske lande. Den svenske lingvist prof. Jan Anward gjorde os i september opmærksom på at vi som fag her i landet er unikke i hele verden; der har imidlertid været nordiske og andre forløbere.

Da jeg begyndte at interessere mig for det for nogle & fyrre år siden kunne jeg fx opsøge psykologen Ragnar Rommetveit i Oslo, og lingvisten Inger Ahlgren i Stockholm; eller senere tjekken, psykolog og eleven af Rommetveit, Ivana Markova, i Skotland, som alle arbejdede med noget vi siden tog op her i byen.

Faget kan forstås både som en emnekreds eller som et perspektiv

lødigt digtning på Modersmaalet kan forfine hjertet, fremme moralen og saaledes forbedre samfundet!

Desværre kendte jeg ikke til ham før vores guldmedalje-undersøgelse i 1972 om forståelser hos forskellige befolkningsgrupper; så var vi nok kommet længere end vi gjorde, for Sneedorff slog også fast at

Man begriber ikke Tingene **ret**, førend man kan **sig**e, hvad man **tænker**, saaledes at **andre** kunne **forstaa** det.
J.S. Sneedorff

Jeg vil strække Sneedorffs pointe så langt som muligt. Den kan lidt firkantet læses som en påstand om forståelser, eller om det at "be-

pragmatiske garanti for at det faktisk **er** en **forståelse** af noget vi har, og ikke nogen *hallucination*.

Videre blandt danske sprogpsykologer bør man nævne Poul Martin Møller og hans arbejde med forstillelse, det han kaldte affektation; det er også ham vi kan takke for ordet og fænomenet "Strøtanker" (En af dem lød: "Husk, at vi ej tænker i ord blot.") Nærmere vor egen tid kan vi møde Ludvig Feilberg [1849-1912] (om "Ligeløb og kredsløb" i tankeverdenen), forfatteren Knud Hjortø, sprogforsker OTTO JESPERSEN og som nævnt religions- og idéhistoriker Vilhelm Grønbech og hans elev dramaturgen Tage Hind. Forgængerne har hjulpet mig på vej til at turde formulere banale indsigter som disse: "Vi véd mere end vi kan sigel!" – "Og alligevel forstår vi i praksis hinanden".

Gennem den sidste halve snes år har jeg undervist med William James' psykologi som indgang til at studere vore sprogpsykologiske erfaringer. Han prøver at bevare læseren i forbindelse med *den faktiske bevidste helhed* som enhver af os til hver en tid føler sig som. Og han begrænser sin påstand om helhed til *det der kan bekræftes empirisk*, nemlig enhver forbipasserende bølges, tankestrøms eller ethvert bevidsthedsområdes oplevede *Helhed*.

Konklusionen efter alt dette bliver derfor denne: **Det vigtige er ikke det vi siger – men det vi får hinanden til at tænke (på).**

Eller som min mangeårige helt, den norske Kriminolog Nils Christie for nylig skrev, "Inden for samfunds-fagene er det meget sjældent jeg møder noget vigtigt som ikke kunne udtrykkes med helt almindelige ord"! Christie,

Mit bidrag har været min vedvarige undren over at vi som umistænksom indstilling altid går ud fra at de andre véd det samme som vi gør / og / vi osse tror de ser tingene ud fra vort perspektiv.

i Andersson og Furbergs [*Språk och påverkan*-] forstand. Fidusen ved at forskyde perspektivisk ligger i at det ikke længere bliver afgørende om selve ordet 'sprogpsykologi' optræder; på denne måde bliver det berettiget at se vidt omkring for at finde eksempler på sprogpsykologiske iagttagelser.

Her kommer den danske essayist Jens Schelderup Sneedorff [1724-1764] fra 1700-tallets første halvdel ind som den første. Han hævdede i en "disput" 1761ff. at

gribe ret hvad man tænker". Det vil sige vi kan forstå ham sådan her: at vi først rigtig forstår hvad vi selv tænker (eller har udtænkt) – når vi kan forklare andre det og der næst få det vi tænkte tilbage igen fra dem.

Det at fortælle andre noget vi tænker på, får det til at fremtræde på en ny og forståeligere måde for os selv. De forståelser vi selv når frem til ("...at begribe tingene ret...") de 'eksisterer' *heller ikke* før vi kan videregive dem til andre, dvs. **få dem i omløb**! På denne måde bliver de andre vores

2009,8 og videre: ”måske burde vi bruge mere energi på at lære de ordløses sprog.” Ibid., 15. Det kán årets nobelpristager i litteratur fra sidste uge, Tomas Tranströmer, hør blot:

Træt af alle der kommer med
ord, ord men ikke noget sprog
Rejste jeg til den snedækkede ø.
Det vilde har ingen ord.

De uskrevne sider breder sig i
alle retninger!

Jeg støder på spor af rådyrklove
i sneen.

Sprog men igen ord.

Samlede Tranströmer ("Fra
Marts'79")

Nu har jeg nævnt et par vigtige
forbilleder for faget (men ikke
W.Wundt, G.A. Miller mfl.) – hvad
har så været mit bidrag? Herom i
sidste afsnit.

*

7 Det jeg ville finde ud af – min vej til faget

Som ung studerende henvendte
jeg mig på universitet til flere vi-
denskaber (i tur og orden: dansk,
psykologi, sprogspsykologi) for at
få beskrevet hvordan det gik til
når jeg forstod noget nogen havde
skrevet eller som de sagde. Men
jeg blev skuffet. Først nu forstår
jeg hvorfor og hvordan det nega-
tive resultat *måtte* fremkomme.

Jeg husker det jeg var optaget i
slutningen af mit danskstudium,
da jeg opdagede sprogspsykologi-
studieordningen: "*hvordan kunne
vi få noget ud af at læse det andre
havde skrevet, også forfattere fra
langt tidligere tider?*" Det kan vi
stadig undre os over; men det er
diffust og vagt formuleret, først
femogtyve år senere kunne jeg
offentliggøre en artikel der hed
"Hvor er betydningen henne?"

Mit bidrag har været min ved-

varige *undren* over at vi som
umistænksom indstilling [i Her-
bert Iversensk forstand] altid *går
ud fra at de andre véd det samme*
som vi gør /og / vi osse tror de ser
tingene ud fra vort perspektiv.

*

Da jeg var barn hed det, "Hvis man
venter længe nok, kan man blive
konge af Sverige" med tanke på
Napoleons Bernadotte. I dagens el-
ler fagets anledning kan man om-
skrive det således: "Hvis man ven-
ter længe nok, kan man blive til et
AKKRREDITERET fag med mere
end 100 studerende og flere faste
lærere!"!!! og til et slutvers som
Sprogspsykologi kan

der nu bygges videre på,
fordi den tvinger os til at medforstå
SITUATIONERNE det sproglige
eller kommunikationen sker i;
For det andet fordi den er *MObi-
liserende* ved at være *MODsigelses-
fuld*: hvordan skal vi dog foretage
videnskabelige beskrivelser af
situations-afhængige fænomener?
Derfor kan vi hverken få
nok af sprogspsykologiske
studier, eller af studerende!
Her på falderebet kan jeg nå lidt
om **videnskab** sådan som vi argu-
menterer for den:

Videnskabelige beskrivelser ud-
mærker sig i forholdt til bage-
opskrifter og andre beskrivelser
ved udtrykkeligt at indbefatte og
forholde sig til forgængere, og
ved at lokalisere det beskrevne
i forhold til andre, nærtstående
emner for beskrivelse af fænome-
ner i det samme felt. [f. Peter Naur
1995 *Knowing and the Mystique
of Logic and Rules*, London,
Routledge & Kegan Paul, 317ff. &
JH om "Hvorfor vidensk-
ab...beskrivelser" i *Spindet* nr. 1,
2009]

De her sidste ord om bageop-
skrifter og videnskab fører til det

med at smage på noget, eller:

En af mine venner læser til er-
næringseksperter. De bruger en
lærebog der hedder Tankeføde.
Idag håber jeg I har kunnet smage
inspirationen fra forestillingen om
dét!

Så nu vil jeg slutte med at lade Niels
Bohr fortælle os, at det ikke er så
indviklet som vi gerne vil tro, for
Niels Bohr gjorde den afgørende
opdagelse at vi kun har eet prob-
lem, nemlig at bruge vore ord og
begreber rigtigt. At det må forhol-
de sig sådan er let at indse, idet al
viden kan udtrykkes som en viden
om hvilke påstande der er rigtige,
hvilke forkerte. Ved vi alt om dette,
så ved vi alt hvad der er at vide.

[Her citeret efter Peter Zinker-
nagel 1989, Virkelighed, 15f.]

For 93 år siden skrev min farfar
Aage Hermann i Ekstrabladet
et digt som jeg stadig får royalt
fra (det bruges i dansktimer); jeg
synes det er en passende afslut-
ning på dette potpourri:

Græd ikke så aflangt, du
grønne Ansjos,
Endnu kan dit træben vel spille;
[...]

Men vil du stege din høje Hat,
Nuvel saa skal Vindfløjen
falme,
For den der har Børn med sin
Hustrus Mand,
Faar ingen Agurk paa sin
Palme
Og ridder Skaarup paa Risen-
gryn,
Saa tager jeg Lokomotivet
Og lægger Skorstenen under
min Seng,
Mens Hesten synger i Sivet.

HENVISNINGER

Christie, Nils (2009). *Små ord for store spørgsmål*. Oslo: Univ.forlaget.

Dalager, Stig (u.å.) *Opgøret med det entydige*. KBH: C.A. Reitzel.

Gadamer, Hans-Georg (1960). *Wahrheit und Methode*, 345ff.

Grønbech Vilhelm (1943). *Sprogets musik*. KBH: Gyldendal.

Hermann, Jesper (1991). "Hvor er betydningen henne?" in *SAML 1, Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik*, Københavns Universitet, 90-94.

Hermann, Jesper (2009). "Hvorfor består 'det videnskabelige arbejde' i at lave sammenhængende beskrivelser?" in *Spindet 2009 nr. 1*.

Hermann, Jesper (2010). "Ordene lyser op imellem os". *Univ.avisen* 3/6.

Hermann, Jesper (in press 2011). "Hvorfor virker ordmagi?" Dansk sprognævnets skrifter /&/ <sprog-museet.dk>

James, William (1890). *Principles of Psychology*
<http://psychclassics.yorku.ca/James/Principles/>

James, William (1910). Forord til italiensk udgave af Psykologis Principper; citeret fra James 1981, *Principles of Psychology* xviiiif. London, Harvard Univ. Press.

Jensen, Johs. V. (1912). *Rudyard*

Kipling. Kbh. Gyldendal.

Jespersen, Otto. (1943). *Sproget*. KBH: Gyldendal, 177.

Larsen, Peter Harms (1970). "Dansk – et middel til kommunikation?" in Meddelelser fra Dansklærerforeningen, 10-17.

Louv, Richard (2011). "Nature Principle – Human Restoration and the End of Nature Deficit Disorder" fra *Weekend Avisen*, 27. Maj 2011, "Ideer" s.10.

Løgstrup, K. E. (2005). "Sansning og symbol". *Politikens Kronik*, lør 3/9. [opr. 29/11 1978]

Malinovski, Ivan (1965). *Poetomatics*.

Naur, Peter (1995). *Knowing and the Mystique of Logic and Rules*. London: Routledge & Kegan Paul, 317ff.

Naur, Peter (1999). Antifilosofisk Leksikon, www.peternaur.com.

Naur, Peter (2008). *The neural embodiment of mental life by the synapse- state theory*, www.peternaur.com

Powerpoint. "Hvorfor ikke i 2011": www.anti-powerpoint-party.com/the-cause/horror-sl

Price, Adam (2011). "Der er en fundamental ensomhed forbundet med at være anmelder", I Byen-tillægget s.4-6, *Politiken fredag 21/10*.

Tranströmer, Thomas (2011).

Samlede Tranströmer. KBH: Rosinante, 2011.

Wille, Niels Erik (2007). *Fra tegn til tekst*. Forlaget Samfundslitteratur.

Woolf, Virginia (1937). "Craftmanship" BBC 29/4 1937, trykt in *The Listener* 5/5 s.a. & i VW 2011, *Collected Essays* vol. 6, 91-9.

Zinkernagel, Peter (1992). *Virkelighed*. KBH: Munksgaard s. 15.

For 106 år siden udtrykte Otto Jespersen et vigtigt begyndested for sprogligheds forskning, dvs. sprogpsykologisk forskning, således:

"Sprog er ikke nogen Naturting... Sprog er, som allerede W. v. Humboldt har hævdet, ikke noget Værk (et `εργον), men en stadig fortsat Virksomhed (enέργεια = `ενεργεια). Ordene eksistere ikke i og for sig uden for Mennesket, men kun i det Øjeblik de tænkes og siges.

Allerede deri ligger, at Sprog ikke er noget fast, uforanderligt, men er undergivet stadig Skiften[...]for rigtig at forstaa de sproglige Teelser maa man bestandig spørge, hvad det virkelig er, der foregaar i eller foretages af de talende og hørende Mennesker."

[Fra artiklen "Sprog" i Salmonsens Konversationsleksikon 1905, bd.XVI: 552 sp.1-2.]

forår 2012 på sprogpsykologi

Metoder i sprogpsykologiske undersøgelser

/v Randi Skovbjerg Sørensen

Man 9:00-12:00, lok. 27.0.17

Sprogpsykologisk kommunikationsteori og -analyse

/v Christina Fogtmann Fosgerau

Ons 8:00-11:00, lok. 23.4.39

Særligt studeret emne: Sprog, personlighed og identitet

/v Randi Skovbjerg Sørensen

Tors 14:00-17:00, lok. 23.3.47

Særligt studeret emne: Politisk kommunikation

/v Ali Hansen

Man 14:00-17:00, lok. 23.2.47

Spindet

NYT FRA FAFOS

af Maja Sofie Voss-Knude

Efteråret 2011 var semestret, hvor Sprogpsykologi for første gang skulle akkrediteres. En håndfuld studerende repræsenterede fagets studerende foran det udsendte ACE Danmark-panel og blev efterfølgende rost meget for deres aktive deltagelse og kommunikative kompetencer. Den afgørende akkrediteringsrapport forventes at være klar i begyndelsen af 2012.

Det sprogpsykologiske fagråd kunne i dette semester glæde sig over at få tildelt midler fra Studiemiljøpuljen. Oven i købet vandt FAFOS, sammen med resten af fagrådene på INSS, konkurrencen om højeste besvarelsesprocent på KUA i studiemiljøundersøgelsen.

Det har derfor været muligt at fortsætte de sprogpsykologiske gratisarrangementer: Semestret blev skudt i gang med et vellykket intro-arrangement i "Sprogkrogen" for de nye studerende. Aktivitetsansvarlige Sofie Winther indførte, sammen med resten af FAFOS, en ugentlig hæng-ud-tradition i Sprogkrogen, som hver torsdag har budt på kaffe, hygge og afslappet faglig snak.

Sidst på semestret var Randi Skovbjerg Sørensen og Ali Hansen inviterede til at give lyn-introduktioner til det kommende forårs to særligt studerede emner: Sprog & Identitet og Politisk Sprogpsykologi. Semestret blev afsluttet d. 16. december med julefrokost i Soranernes Hus. Det var en julefrokost med det hele!

FAFOS-formand Maja Sofie Voss-Knude takker af for nu. Jeg håber, den nye generation af sprogpsykologistuderende vil videreføre det sociale liv, der er blevet en tradition på faget. Tak til alle jer der har givet en hånd og bakket op omkring arrangementer og det sociale sammenhold.

- MSVK

DET VAR ALT FRA 2011!

GODT NYTÅR, OG VI SES I STARTEN AF NÆSTE SEMESTER MED EN DUGFRISK UDGAVE AF

Spindel